

1930-1950 YILLARI ARASI DÖNEMDE TÜRKİYE SİYASİ VE İKTİSADİ DEVLET POLİTİKALARININ ÂŞIK VEYSEL ŞİİRİNE YANSIMALARI

REFLECTIONS OF TURKISH POLITICAL AND ECONOMIC STATE POLICIES ON AŞIK VEYSEL'S POETRY IN THE PERIOD BETWEEN 1930-1950

Aynur KOÇAK*-Sümeyye Kübra GÜNDOĞDU**

ÖZ: 19. yüzyıldan itibaren halk ozanlarının devlet ideolojisini desteklemesinin ve yaygınlaştırmasının önemi fark edilmiştir. II. Mahmut dönemi ve sonrasında Tavuk Pazarı bölgesinde âşıkların yetiştiği kahvehanelerin iktidar kontrolünde olduğu bilinir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde de âşıkların ideolojik desteğini alma geleneğinin izleri sürmektedir. Âşık Veysel'in oldukça üretken olduğu yıllarda Köy Enstitüleri ile kurduğu yakın ilişki şiirine yansımış ve şiirin bilimsel gelişmelere, güncel ideolojik söylemlere ve yeni yurttaş modeline açılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Âşık Veysel'i birçok şiirinde yurttaşla seslenirken görürüz. Bu çalışmada Âşık Veysel şiirinde yer alan öğreti, eleştiri ve tüm bunların sonucu olan umut ve endişelerin dönem olayları ve politikalarıyla ne derece uyduğu araştırılmıştır. Araştırma, Âşık Veysel'in şiir metinleri ile dönem politikalarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu karşılaştırma için dönem siyasetini konu alan bilimsel çalışmalar, söz konusu dönemin gazete ilanları ve siyasilerin basın açıklamaları gibi tarihî, verilerden yararlanılmıştır. Yapılan karşılaştırmalı inceleme sonucunda yurttaşla yönelik çalışkanlık öğretisi, çiftçiliğe ve sanayiye teşvik, Avrupa'da yaşanan bilimsel gelişmenin takip edilmesi ve feyz alınması, eğitim oranının yükseltilmesi, tasarruf öğretisi gibi yönlendirmelerin dönem politikalarından izler taşıdığı görülmüştür. Âşık Veysel, yurttaş devlet için sürekli hareket hâlinde olmaya ve devlet için tasarrufa heyecanla ve umutla çağırmıştır. Çalışmanın en büyük kazanımı sanatçıyı yaşadığı dönem içinde tanımaya çalışarak vatani için çabalayan, heyecanlanan, halkı için endişelenen "Vatandaş Âşık Veysel" portresine yaklaşmış olmaktır. Bu çalışmada Âşık Veysel şiiri Türkiye için oldukça zorlu geçen bir dönemi sanat dâhilinde halkın gözüyle görmek için bir fırsat oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel Şatiroğlu, siyasi ve iktisadi koşullar, dönem ideolojisi, şiir.

ABSTRACT:

Since the 19th century, the importance of folk poets supporting and spreading the state ideology has been realized. It is known that the coffeehouses where the minstrels grew up in the Tavuk Pazarı region during and after the II. Mahmut period were under the control of the government. When it comes to the Republican period, the traces of the tradition of getting the ideological support of the minstrels continue. The close relationship that Âşık Veysel established with the Village Institutes in his highly productive years was reflected in his poetry and enabled his poetry to open up to scientific developments, current ideological discourses and a new citizen model. In

* Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/İstanbul-aynurnazkocak@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-9555-1088)

** Doktora Öğrencisi-Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı/İstanbul-sumeyyegulrenk@gmail.com (Orcid: 0000-0003-1414-9204)

this context, we see Aşık Veysel addressing the citizens in many of his poems. In this study, it has been investigated to what extent the doctrine, criticism, and the hopes and worries that are the result of all these in Aşık Veysel's poem are compatible with the events and policies of the period. The research is based on the comparison of Aşık Veysel's poetry texts with the politics of the period. 1548şırı1548is comparison, historical data such as scientific studies on the politics of the period, newspaper advertisements of the mentioned period and press statements of politicians were used. As a result of the comparative analysis, it has been seen that orientations such as the teaching of industriousness towards the citizen, encouragement to farming and industry, following and receiving the scientific development in Europe, increasing the education rate, and the teaching of savings have traces of the policies of the period.

Keywords: *Aşık Veysel Şatıroğlu, political and economic conditions, ideology of period, poem.*

Giriş

Osmanlıda 19. yüzyıldan cumhuriyet yıllarına gelinceye dek milliyetçiliğin etkisiyle gitgide yoğunlaşan bir dilde sadeleşme hareketi göze çarpmaktadır. Bu hareket İstanbul'da aydın çevrelerin etkisiyle doğal olarak önce edebiyat ürünleri üzerinden ilerlemiştir. Söz konusu edebiyatçılar, halka ulaşmanın yolunun halkın dilini ve sanatını benimsemekten geçtiğini fark ederek önce dilde zamanla da ölçüde değişikliğe gitmiştir (Sağol, 1999: 506). Halk sanatının halkın üzerindeki etkisinin kontrol altında tutulması gündeme gelmiş; mümkünse halk sanatı üzerinden halkın desteğinin sağlanmasının önemi fark edilmiştir. Buna paralel olarak İstanbul âşık kahvehaneleri, Osmanlı'nın gerileme dönemlerine kadar halk edebiyatı ürünlerinin oluşturulması, icrası, yeni nesil âşıkların yetişmesi açısından son derece etkilidir. Âşıkların yetiştiği okul konumunda bulunan bu kahvehanelerin merkeze bu denli yakın konumlanması, Anadolu'ya bu merkezden yayılması, öncelikle bu sanatın devlet himayesi altında geliştiğini gösterir. Nitekim, merkezi otorite ile ters düşmüş bulunan tulumbacıların kontrolüne geçmiş Tavuk Pazarı bölgesi, çok önemli ve etkili bir âşıklık merkezi olmasına rağmen 19. yüzyıl başlarında devlet eliyle dağıtılmıştır (Durmaz, 2004: 117). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerine baktığımızda, halk sanatını himaye ve kontrol altına alma geleneğinin izlerinin sürdüğü görülmektedir. Gerek Halk Evleri ve Köy Enstitülerinde yer alan dersler, projeler, derleme çalışmalarıyla¹, gerek radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının etkin kullanımıyla özellikle saz şairlerinin, âşık sanatının desteği alınmak istenmiştir (Tunç, 2009: 33).

Âşık Veysel'in gençliği, yeni kurulan bir devletin hem heyecanına hem de yaşadığı zorluklarla mücadelesine tanık olarak geçmiştir. 1930-1950 arası dönem ise Âşık Veysel'in yaklaşık olarak en üretken ve etkin yıllarına denk gelmektedir. 1933 yılından sonra Âşık Veysel hem köyünden ayrılarak kasaba kasaba, şehir şehir dolaşır hem de köy enstitüleri ile yakın temasta bulunur. Derslerden, işleyişten haberi olur, konserler ve dersler verir. Köy enstitülerinin geleneğini, kültürünü ve ideolojisini benimser (Şatıroğlu, 1974: 11). Çalışmaya konu olan dönem, 1. Dünya Savaşı buhranını ve

¹ "Otoriter modernizm" kavramı ve Cumhuriyetin ilk yıllarında halk kitaplarında modernleşme çalışmaları için Serdar Öztürk'ün konuyla ilgili çalışmasına bakılabilir (Öztürk, 2006: 52).

sonrasında dünyada yaşanan ekonomik krizi içermesinin yanı sıra 2. Dünya savaşı yıllarını da kapsamaktadır. Her ne kadar savaşa fiili olarak girilmemiş olsa da tüm bu dönemlerin sosyal, psikolojik, ekonomik etkileri hem dönem politikalarına, hem yurttaşa hem oluşturulmak istenen yeni yurttaş modeline yansımıştır. Bu bağlamda Köy Enstitüleri ve Halk Evleri, devlet ile halk arasında bir köprü vazifesi görerek yayılması istenen etkinin vasıtası olmuşlardır (Özveren, 2008: 233).² Âşık Veysel, vatanına ve milletine âşık bir halk ozanı olarak bu kavşak noktasının merkezindedir. O, inandığı değerleri halka ulaştırmayı şiar edinmiştir. Aşağıda yer alan başlıklarda dönem olaylarının ve politikalarının Âşık Veysel şiirine yansımaları üretkenlik, bilimsel gelişim ve ekonomi bağlamında incelenecektir.

Üretkenliğe Teşvik

Üretkenlik kavramı konumuz bağlamında üç farklı anlamda kullanılmıştır. Gerek dönem politikaları gerek Âşık Veysel şiiri söz konusu olduğunda üretkenlik kavramı birkaç anlama gelir. Çalışkanlık, ne olursa olsun ileriye bakmak, asla boş durmamak gibi ahlaki bir düstur olarak kullanımlardan sadece biridir. Fabrika ve atölye kurma, işletme gibi hedeflerle sınırlı olarak da üretkenlik kavramı kullanılmıştır. Son olarak her ne toprak bulunursa her ne tohum bulunursa ekip biçmek, sürekli mamul üretmek gibi hedeflerle zirai olarak anlaşılmalıdır. Bunların yanında dönem politikası dahilinde vatani ağaçlandırmak ve ormanları korumak her yurttaşın asli görevlerindedir. Bahsedilen kavramlar sıklıkla birlikte ele alınmış ve iç içe geçmiş düsturlardır. Bunun sebebi, savaştan çıkmış ve her türlü kaynağı yetersiz bulunan bir ülkede en temel dayanak olarak vatandaşının sonsuz fedakarlığına güvenme gerekliliğidir.

Henüz 1923'te, İzmir'de Türkiye Cumhuriyeti Devletinin iktisadi programını belirlemek üzere toplanan İktisat Kongresi yukarıda bahsedilen birçok konuyu ele alır. Genellikle duygusal bir metin olarak algılanan bu kongre kararları yönetimin halktan ne beklediğinin en net ifadelerinden biridir ve sonraki yıllarda oluşturulmak istenen yurttaş modelinin ipuçlarını içerir. Söz konusu metne göre Türk halkı "tahribat yapmaz, imar eder. Çok çalışır ve israftan kaçınır." Millî çıkarlar için gerekirse geceli gündüzlü çalışmak Türk halkının en ayırıcı özelliğidir. "Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsalı için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımağa çalışır." Türk halkı kendisine faydası olacak her türlü yeniliğe açıktır. Dinî duygu ve hassasiyetleri ile millî duygu ve hassasiyetleri büyük bir uyum içinde birleşmiştir. Söz konusu metnin 12. maddesi, açıklanan kararların

² Türk müziğinin, çeşitli sanat kollarının halk evlerinin himayesiyle daha yükseklere taşınacağı inancı Âşık Veysel şiirine de yansımıştır. Söz konusu şiirde Halk Evleri aynı zamanda Türk milletinin rehberi konumundadır ve dinî değerler ile de uyum içindedir: "Sosyal yardım kolu Türk müzik kolu/Çalışanlar için imkânlar dolu/Çalışmalı okumalı yazmalı/Atatürk sözü var Halkevlerinde - Asil Türk Milleti çalışır Veysel/Çalışana ekmek çağırır gel gel/Asla mağdur olmaz çalışan bir el/İnanç var iman var Halkevlerinde" (Şatıroğlu, 1974: 219)

iktisadi programdan belki daha fazla ahlaki bir program olduğunu gözler önüne serer; “Türk kadını ve hocası, çocukları İktisadi Misaka göre yetiştirir.” (Kayıran-Saygın, 2019: 47).

Türkiye, bahsedilen dönemde bir sanayi ülkesi değildir. 13 milyona yakın nüfusun yüzde 84’ünü tarımsal nüfus oluşturmaktadır. Dolayısıyla hammadde ihtiyaçlarını karşılamak ve dışa bağımlılığı azaltmak için önce üretmek, ardından ürettiğini işlemek büyük önem arz eder (Şener, 2004: 73). Bir devletin bağımsızlığını kazanmış olması, iktisadi olarak özgür olduğu anlamına gelmemektedir ve bu konu, çözülmesi gereken en acil konulardandır (Yeşilay, 2005: 123).

Akşam Gazetesinin 9 Kanunisanı 1934 tarihli sayısından alınan aşağıdaki örnek, ülke gündemini meşgul eden sanayi gelişiminin “fabrika kurmak” temasıyla ele alındığına dair somut bir örnek oluşturur:

Bu Sabahki Telgraflar

Beş yıllık iktisadî plân
Açılacak fabrikalar ve yeni teşkilât
hakkında Celâl beyin beyanâtı

Ankara 9 — İktisat vekili Celâl bey dün matbuat müesseselerine memleketimizde kurulması düşünilen sanayi ile yeniden yapılacak fabrikalara ait program etrafında izahat vermiştir. Vekil bey, memleketimizin sadece ham maddeler yetiştiren bir memleket halinde çıkarılarak sanayileştirilmesindeki lüzum ve zaruret hâzır ve sefer zamanında muhtaç olduğumuz maddeleri ihtiyacımıza müstenâp olarak yapabilmek imkânını elde edebilmek gibi bir maksatla olduğu kadar, haricî müteâziri bulunmayan ham maddelerimiz dahilinde mamul bir hale getirecek kuyumculuk gibi bir gayeyi de güzettilğini söylemiştir.

Vekil beyin izahatı sırasında, tahvil zamanda haricî ticaretimizin 25-30 milyon lira bir açık gösterdiğini işaret ettikten sonra hazırlanmış programın ancak bu açığı kapatacağı derdediğini söyledi.

Celâl bey kurulacak sanayi etrafında da izahat vererek demiş ki:

— Kayseride kurulacak olan menasacat fabrikasının planları bitmiştir. Havalar müsait olduğu takdirde dehal inşaatı başlanacaktır. 1935 senesinde bütün inşaat ve teslatat ikmal edilecek olan bu fabrikadan sonra Nazifide diğer bir menasacat fabrikası kurulacaktır. Bu fabrika da 1936 başlangıcında bitecektir.

İzmitte yeni kâğıt müessesesi tesis edilmiş olan Gücüsü pamuklu menasacat fabrikası da 1937 de ikmal edilecektir.

Konya Eregölinde diğer bir dokuma fabrikasının kurulması düşünülmüştür.

Vekil bey, bu fabrikalarla memleketimizde ihtiyacın tamamıyla karşılanmadığına işaret ederek hususi sermaye ve teşebbüslere de bir pay bırakıldığını söylemiştir.

Celâl bey, bu fabrikalar faaliyete geçtiği zaman memleketimize ihtiyacın hasıl olacağını ilâve etmiştir.

Diyarbakır ve diğer birinci derdediği sayılan kentlerimizin ihtiyacımıza göre işletilmesini temin için düşünülen tedbirlerden bahsedince Celâl B. kendisi ayrılmış işi ayrılmış işi küçük Menderes ve Kastamonu kovalarında birer küçük fabrika kurulacağını söylemiştir.

Celâl beyin Merinos yünlerinden iplik yapmak için Bursa da bir fabrika kurulacağını ve bir taraftan yapıldığı cisminin silâhına devanla beraber diğer taraftan kuyumculuğu yetiştirilmesine de çalışılacağını ilâve etmiştir.

Programın en mühim noktalarından birini teşkil eden ve memleketimizde yeniden kurulacak olan demir sanayii hakkında vekil bey, şerh zamanı itibarıyla hususî teşkilat yapıldığını söylediğini ve demir sanayinin kurulması için memleketin lüzum gelen bütün imkânlarına malik bulunduğuna, maddeler için her noktadan bir jeolojî enstitüsünün kurulması zaruretini ve bunun da bir an evvel yapılacağını söylemiştir.

Celâl bey çok itibarlı edilmekte olan kok ve senelik madenlerinin memleketimizde elde edilebilmesi için daha şimdiden faaliyete geç-

diğini, Ergani demiryolunun Erzuruma vardığı gün baktı madenin faaliyete geçeceğini, kömürün memleketi işletmek için teşkil edilmiş olan şirketin şimdiki aksiyonları kadar faaliyete geçerek ihtiyaçları karşılayacağını, kömür ve silâhlar fabrikalarının yapılacağını söylemiştir.

İktisat vekâletî teşkilâtı

İktisat vekâletinin teşkilâtı etrafında hazırlanan rapor bir çok esasları ihtiva etmektedir. Bunlar meyanında bilhassa:

- 1 — İhracat maddelerinin sümrünü temin etmek, 2 — Ocakları teşkil etmek, 3 — Standartizasyon bürosu teşisi, 4 — Memleketi şimdiki ve salâsinin tarifelerini tebliğ etmek üzere bir tarif bürosu açmak, 5 — İş ve işçiler bürosu, 6 — Şirketler ve maddeler komisyonlarının müzakere, 7 — Bir sanayi fân heyeti teşkil, 8 — Beynümhâl mukavveler bürosu, 9 — Teknik bürosu, 10 — Deniz ticaret işleri, 11 — İptidai maddeler muayyeni meselesi, 12 — Vekillette bir kredi işleri bürosu teşisi, 13 — Amerikalı müteahhaslardan mürekkep, Türkiye İktisadiyatı teknik mesai bürosu teşisi.

Sanayi raporu

Sanayinin bir kısmı bankalar tarafından temin edileceği için şimdiden hazırlıklara başlanmıştır.

Sanayi programını tatbiki için dört kurum müteahhas yetiştirmek icap etmektedir.

- 1 — Yüksek mühendis, 2 — Teknisyen, 3 - Ustalar, 4 - Yetiştirme amele.

(URL-1)

1929 yılı sonlarına doğru Batı’da yayılmaya başlanan “büyük depresyon” adı verilen ekonomik kriz, sadece Türkiye’de değil iletişimde bulunan hemen bütün ülkelerde yatırımda devletçilik etkisinin artmasıyla sonuçlanmıştır. 1930’lu yıllardan 1940’lara doğru gelindiğinde halkın özel sermayesi ile yeterli sanayi gelişiminin sağlanamadığı iyice anlaşılmalı ve devletçi politikalar ağırlık kazanmıştır (Eğilmeç, 2020: 138). Ayrıca ülke kapılarına dayanan savaş, bazı sert önlemleri ve her türlü koşula hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda İsmet İnönü’nün sözleri halktan beklentiye yansır; “Memleketin ve ordunun ihtiyaçlarının karşılanması için istihsalâtı [üretimi] artırmaya daha çok ehemmiyet vermek zorundayız. Türk

köylüsünden bu gayreti bekleriz”³ (Özer, 2012: 37). Öyleyse vatandaşa düşen bolca ekip biçmek ve artan parayı devlet için seferber etmektir. Ahmet Emin Yalman’ın sözleri, söz konusu durumun bir vatandaşlık görevi haline getirilmesinin açık bir ifadesidir; “Bugünkü harp asıl orduların değil, bütün milletlerin harbi ise ekim işini de çiftçi işi değil, millet işi haline koyacak bir hava yaratmamız lazımdır.”⁴ (Kılınçkaya, 2012: 37).

Âşık Veysel şiirini bahsedilen politik durumlar ve yurttaş modeli son derece etkilemiştir. Örneğin daha 1929 yılında Birinci İzmir Kongresi’nde alınan moral kararlar aynı zamanda Âşık Veysel şiirinin manifestosu niteliğindedir. Vatan sevgisi temalı, yurttaşla seslenilen bir şiirini çalışkanlık, şehitlere minnet borcu, orman sevgisi, eğitimin önemi, vatan ve ulus ile övünme temalarını bir arada görmekteyiz:

Vatan sevgisini içten duyanlar
Sıtkı ile çalışır benimseyerek
Milletine ulusuna uyanlar
Demez neme lazım neyime gerek

Her ferdin hakkı var bizimdir vatan
Babamız dedemiz döktüler al kan
Hudut boylarında can verip yatan
Saygiyle anarız şehit diyerek

...

Tesir nüfuz olur her bir tarafa
Ormandaki varlığa bak
Çalıştır oğlunu kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek

Vatan bizim ülke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ay yıldızlı bayrak bizim mal bizim
Söyle Veysel öğünerek, överek (Şatıroğlu, 1974: 187)

Yukarıda vatandaşın var gücüyle çalışması, oğlunu kızını okutması sıradan vatan görevinden öte soy borcu ve insanlık borcu olarak ele alınır. Diğer taraftan yüklenen bu ciddi borç endişe vermemelidir. Aksine coşkuyla övünülecek, gurur duyulacak bir hazinedir. Çalışkanlık, özellikle vatan için çalışma kavramı onun şiirinde ahlaki ve dinî değerlerle bir bütün olarak işlenmektedir:

Adım at ileri geriye bakma
Bir sağlam iş tut da elden bırakma

³ Cumhuriyet Gazetesi’nin 5 Ağustos 1942 tarihli sayısından aktarılmıştır.

⁴ Vatan Gazetesi’nin 12 Şubat 1942 tarihli sayısından aktarılmıştır.

Saçma sapan sözler hep delip takma

Allah'ın yardımı çalışanlara (Şatıroğlu, 1974: 74)

Yukarıdaki mısralarda benimsenen ideoloji, Âşık Veysel'in yurttaşa yönelik şiirlerinin tipik bir örneğidir. O, millî ve dinî değerleri lirik bir şekilde birleştirerek vatandaş ile iletişim kurar. İlerleyen örneklerde bu iki değer grubunun hiçbir şekilde çatışmayacağına güvencesini de verir. İzmir Kongresinden itibaren sinyalleri verilen dinî ve millî değerleri birleştirme vurgusu Âşık Veysel'de önemli bir yer tutar. Aşağıdaki örnekte “Gel birlik kavline girelim kardaş” şeklindeki ilk mısraı itibarıyla dinî zannedilecek bir şiir iken birlik kavramının millî bir anlamda kullanıldığına tanık oluruz:

Son verelim iftiraya bühtana

Kardeşane sevişelim can cana

Elbirlikle çalışalım Vatana

Çok okul fabrika kuralım, kardaş

Çalışalım kurtulalım buhrandan

Nedir senlik benlik usandık candan

İrkımız neslimiz aynı bir kandan

Yurdun yaralarını saralım, kardaş (Şatıroğlu, 1974: 71)

Yurdun yaralarını sarmak sadece okul, fabrika kurmak anlamında anlaşılmalıdır. Tarıma yapılan vurgu da Âşık Veysel şiirinde hatırı sayılır bir yer tutar ve çalışkanlık ile birlikte işlenir:

Eğer çiftçi isen sarıl tutaktan

Ne ekersen onu biçersin topraktan

Yaklaşma tenbele geç git uzaktan

Tenbelin çenesi gevezec'olur (Şatıroğlu, 1974: 77)

Âşık Veysel şiirinde sanayi gelişimi genellikle “fabrika kurmak” ve bazen de “atölye kurmak” üzerinden ilerler. Sivas'ı övmek üzere yazdığı bir şiirde açılan atölyelerden, cumhuriyet tarihindeki yerinden, içindeki fabrikalardan bahsederek över. “*Her köşeye bir fabrika kurulur/Güzelleşir her bir yanı Sivas'ın*” mısralarında görüleceği üzere Âşık Veysel için bir şehrin güzelleşmesi kurulan fabrika sayısı ile doğru orantılıdır. Son mısraında vatan sevgisini vurgulayarak, muhtemelen bu vesile ile kendini de Sivas'ın tarihinin bir parçası sayar:

İptida uyandı burada bahtım

Memlekete hizmet etmektir cehtim

Veysel aşk uğrunda ölmektir ahtım

Yazsın tarihleri beni Sivas'ın (Şatıroğlu, 1974: 205)

Âşık Veysel'in uğruna ömrünü adadığı aşkın vatan aşkı olduğu, şiirin bağlamında açıkça belirtilmektedir. Şiirleri onun vatana hizmet yolu olarak anlaşıldığında vatandaşa seslendiği şiirlerinin Âşık Veysel için önemi çok

daha iyi idrak edilebilir. Yine Atatürk'ün vefatı üzerine yazdığı bir şiirinde onun en büyük hasletlerinden biri olarak ülkeye kazandırdığı fabrikaları anar:

Fabrikalar icat etti

Atalığın ispat etti

Varlığın Türk'e terk etti

Döndü çark devran ağıladı (Şatıroğlu, 1974: 203)

Âşık Veysel şiirinde yeni yurttaş modelinde belirtildiği gibi orman sevgisi, yurdu ağaçlandırma, hiç değilse bir ağaç dikme sıkça işlenen konulardan olmuştur ve yine çalışkanlık ile ilişkilendirilerek birey değil "vatandaş" muhatap alınmıştır:

Hiçbir şey bilmezsen dik biraz kavak

Boş gezene derler serseri savak

Yumma gözlerini dünyaya bir bak

Uyan bu gafletten uyuma yurttaş (Şatıroğlu, 1974: 193-195)

Devletin belirlediği vatandaş profili programında ormanlar millî varlık olarak önemli bir yer tutmaktadır. 1. İzmir İktisad Kongresi'nde Türk milletinin ormanı evladı gibi koruması bir vatandaş görevi olarak belirlenir (Kayıran-Saygın, 2019: 46). Aynı hassasiyetin Köy Enstitüleri aracılığı ile Âşık Veysel'in şiirlerine de yansıdığı söylenebilir. Aşağıdaki şiirde ise orman hakkında İzmir Kongresi metnine çok yakın ifadeler bulunur:

Orman yurdun öz evladı

Ormansız yok dünya tadı

Cümle işlerin kanadı

Ormandaki varlığa bak (Şatıroğlu, 1974: 177)

Âşık Veysel'in şiiri yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere eylem odaklı ilerler. Vatandaş sürekli vatani için bir şey yapmaya teşvik eder. Bireyin odağını topluma ve devlet faydasına çevirmeyi hedefler. Âşık Veysel'e göre her vatandaşın bu konuda yapabileceği herhangi bir şey mutlaka vardır. Fabrika kuramıyorsun toprağı ek-biç, yapamıyorsan bir ağaç ek, ormanları korumayı düstur edin, çocuğunu okula gönder, gibi öğretilerle Âşık Veysel faydalı yurttaş modeli portresini çizmeye çalışmıştır.

Bilimsel ve Teknolojik Gelişime Teşvik

Ülkede yaşanan ya da yaşanması ümit edilen bilimsel ve teknolojik gelişmeler Âşık Veysel şiirinin belli başlı konularından birini oluşturur. Güçlü teknolojik araçları üretilip kullanabilen bir ülke Âşık Veysel'in ülküsü konumundadır. Bu konular şiirlerinde birer hedef iken Âşık Veysel, şiirlerinde bu hedefe ulaşmak için yetişmiş insan gücünün ve bunun için de çocukların-gençlerin eğitiminin önemini dile getirir.

Yeni kurulan devletin hedeflenen gelişmeyi kaydedebilmesi için çok sayıda yetişmiş insan gücüne ihtiyacı vardır. Bu da eğitimi son derece acil ve önemli bir konu hâline getirir. Bahsedilen eğitim ise bugünün eğitim

anlayışından biraz farklıdır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük dayanağı vatandaşıdır. Yukarıda bahsedilen konuların âciliyeti, eğitimi pratiğe, iş ve vatandaş ahlaki öğretmeye odaklı olmaya zorlamıştır. Ülke için doğrudan ve kısa vadede faydalı olmayacak bir bilgilenme ikinci plana itilmiştir. Atatürk'ün eğitim hakkında aşağıdaki sözleri de eğitimin kuru bir bilgilenme süreci olmadığını, vatana yarar bir vatandaş modelinin gerekliliği olduğunu göstergesi niteliğindedir; "Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için bir süs, bir baskı aracı ya da bir uygar zevkten çok maddi hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanıma elverişli bir araç haline getirmektir."⁵ (Özveren, 2008: 233).

Köy Enstitülerinin eğitim esasları üzerindeki etkisi bilinen John Dewey ise raporunda eğitimin amacının üretime dayalı bir topluluk modeli olduğunu açıklamaktadır; "Gayeye vâsıl olmak için mekteplerin yalnız talebeye bazı ders mevzularını öğretmesi kâfi değildir. Mektepler, — bilhassa içtimaî hayatın faal cereyanlarından uzak kalmış gibi görünen köy mıntıkalarında— cemaat hayatının merkezini teşkil etmelidir. Mektepler, buldukları yerlerin sıhhi merkezi olmalı, orada sıhhati umumiyeye, sari hastalıklara, malarya ve bu hastalıklarla mücadelede ait bahisler yalnız talebeye öğretilmekle kalmamalı, bütün köy halkına tamim edilmelidir." (Dewey, 1939: 8-9). Dolayısıyla eğitim ile amaçlanan adeta vatan için birer kahraman yetiştirmektir.

Diğer taraftan yeni kurulan devletin vizyonu elbette günü kurtarmaktan ibaret değildir. Bunun en bariz örneklerden biri hiç şüphesiz daha 1926'da Kayseri'de kurulan uçak fabrikasıdır (Eğilmez, 2020: 135). Türkiye'nin dikkati, özellikle teknolojik gelişmeler için Batı'ya yönelmiştir. Bu ilgi, özellikle hava araçları ve askeri amaçla kullanılabilecek savunma ve saldırı araçları üzerinde somutlaşır. 27 Kanunuevvel 1931 tarihli Akşam gazetesinin tayyarecilik özel ekinde alıntılanan bu görsel, bahsedilen durumu yansıtmaktadır:

⁵ 1923 Mart'ında Türkiye Büyük Millet Meclisi dördüncü birleşimi açış konuşmasından aktarılmıştır.

27 Kânunüevvel 1931 Akşam

TAYYARECİLİK

Bir kerre daha geçildi

Tayyareci Hinkler cenubî Bahri Muhiti garpten şarka doğru katetti

Hinkler tayyaresi önünde

Son günler zarfında yapılan tayyare seferlerinin en mühimmi İngiliz tayyarecisi Hinklerin Bahri muhiti Atlasiyi cemaatın katetmesidir. Hinkler Breziyadan hareketle garbi Afrıkada karaya imişdir. Tayyareci oradan Fas, İspanya, Paris tarikle Londraya gelmiş ve büyük bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. İngiliz veliabi Hinkleri kabul ederek muvaffakiyetini tebrik etmiş, tayyareci bu seferi hakkında

Fakat şimdiye kadar hiç bir tayyare cenubi Amerikadan Afrıkaya doğru Bahri muhiti katetmemiştir. Hinkler buna muvaffak olmuştur. İngiliz tayyarecisi hava ceryanları ve rüzgârlar arasında en muvazene yolu bularak uçabilmiştir. Esasen Hinkler uçarken en muvazene yolu bulmakta çok mahareti sahibidir. Tayyareci son seyahatini küçük bir spor tayyaresiyle yapmıştır.

İki haftada..

Tayyareci olmak çok kolaylaştı

Tayyareciliğin gün geçtikçe तेवessül ediyor. Bunun bir sebebi tayyarelerin mühtemelenedir. Fakat bundan mühim diğer bir sebep vardır ki o da tayyareci olmamanın kolaylaşmasıdır. Bir zamanlar tayyarecinin makinaları çok karışıktı, bir tayyareci idare etmek güç bir işti. Bunun için tayyareci olacakların aylarca, hatta senelere çalışması lâzımdı.

Halkın şimdi tayyareci olmak otomobil seferi olmandan kolaylaşmıştır. Berlinde Tempehafta açılan 'tayyarecilik' mektebi iki hafta zarfında tayyareci yetiştirmektedir. Bundan başka büyük ticarethaneler tayyareci gubesi açmışlardır, buradan tayyareci satın alanlara hususi muallimler tarafından bir kaç hafta içinde tayyareciliğe öğretilmektedir. Bu kolaylıklar yüzünden Avrupa'da tayyarecilerin miktarı gittikçe artıyor.

İngilterede sivil tayyarecilik

Londra — İngilterede sivil tayyareciliğin günden güne inkişaf etmektedir. İngilterede tayyarecinin artık bisikletten farkı kalmamıştır, denesebilir. Tayyareci bir spor vasıtası olmuştur.

İngilterede lüksüsen son zamanlarda açılan klüplere her meslekten insanlar girmekte ve tayyareciliğe meraklanmaktadır. Bu

(URL-1)

Söz konusu ilgi, yalnızca gözlem boyutunda değildir. Halka gösterilen bir hedef durumundadır. Akşam Gazetesinin 6 Temmuz 1940 tarihli sayısından alınan aşağıdaki ilanda vatandaş azminin sonucunda vatan semasında gezecek olan çelik kanatlara kavuşacak ve kendini güvende hissedecektir.

MİLLÎ PİYANGOYA

Verdiğini PARALAR

VATAN SEMALARINI KORUYAN BİRER ÇELİK KANAT OLUYUR.

SİZDE BUGÜN BİR MİLLÎ PİYANGO BİLETİ ALINIZ

(URL-1)

Gerek dönemin eğitim anlayışı gerekse teknolojik gelişmeler Âşık Veysel şiirini yoğun bir şekilde etkilemiştir. Okulu konu alan şiirinde bahsettiği eğitim modeli, toplumsal fayda odaklı olarak yukarıdaki amaçlarla uyum içindedir:

Dünyanın en zengin aklını gördüm
Sermayesin sordum dedi ki okul
İnsanlara hizmet yaptığın yardım
Merhametim duygum dedi ki okul

Sudan ateş yapan ne güzel sanat
Dünyayı ışığa kaplarsın kat kat
Fikrile mi ettin bunları icat
Rehiberim oldu dedi ki okul

Bu bir keramet mi yoksa hüner mi
Göz görmezse gönül buna kanar mı
Öküzler tarlada sapan döner mi
Eker biçer motor dedi ki okul

Kanat takar gökyüzünde uçarsın
Denizleri müdanasız geçersin
Soğuğu yağmuru nasıl seçersin
Rasathane kurmuş dedi ki okul (Şatıroğlu, 1974: 216)

Âşık Veysel, okul temalı başka bir şiirinde okulun namusu ve arı koruduğuna vurgu yaparak yine millî çıkarlar ile toplumun ahlaki hassasiyetlerini birleştirmeyi ihmal etmemiştir:

Okul yurdun can damarı
Okul korur namusu arı
Okul istikbal yolları
Görenlerin görmesidir (Şatıroğlu, 1974: 218)

Bir diğer şiirinde Âşık Veysel'in yurttaşı tarım ve sanayiye teşvik için dünyadaki teknolojik gelişmeye dikkat çektiği görülmektedir:

Devri Cumhuriyet asırı yirmi
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş
Dünya ayaklanmış aya gidiyor
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Bırak sar'öküzü varsın yayılsın
Set çekme gözlere herkes ayılsın
Her köşeye bir fabrika koyulsun

Uyan bu gafletten uyuma yurttaş (Şatıroğlu, 1974: 193)

Yukarıdaki mısralarda Âşık Veysel'in şiirindeki dinamizmi net bir şekilde görebiliriz. Uzaya gidemeyen vatandaş kara kara düşünüp dertlenmemelidir. İster tarlayı işlemek olsun ister fabrika kurmak olsun gücü her neye yetiyorsa onu yapmalıdır. Âşık Veysel gözünde vatan için alınan her nefesin değeri aynıdır. Şiirin ilerleyen dizilerinde bu fikir ve duygular dinî hassasiyetler ile birleştirilmiştir:

Zarar gelmez sana, kaçınma sazdan
Günahın korkusu çıkmıyor bizden
Vazgeç demiyorum sana namazdan
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş

Destekle fakırı, okut yetimi
Bu hayırlar dinimizce kötü mü
İdrâk eyle hidrojeni atomu

Uyan bu gafletten uyuma yurttaş (Şatıroğlu, 1974: 194)

Böylece Âşık Veysel, şüpheye, endişeye, kafa karışıklığına yer bırakmayarak vatandaşa net bir yol haritası verir. Aşağıdaki mısralarda dünyadaki gelişim karşısında Âşık Veysel'in samimi hayreti, toplumsal ilginin odağının da bir ifadesidir;

Avrupa Asiyeye ayrı bir kıta
Bir yıllık yol idi deveye ata
Uçaklar sığdırdı beş on saate
Daha neler çıkar dur belli değil (Şatıroğlu, 1974: 83)

Aşağıdaki örnekte ise yine tarımsal gelişim ile uçma, koşma, ilerleme kavram alanları birbirine bağlanarak kullanılmış; böylece halka hayalini kurabileceği bir hedef, yapabileceği iş ile beraber verilmiştir;

Tarlam sana üç yüz fidan aşlasam
Tarla çoşar fidan çoşar el çoşar
Gücüm yetse hemen işe başlasam
Kazma çoşar kürek çoşar bel çoşar

Muhidime örnek olsun maksadım
Sevinir evladım söylenir adım
Hız ile yürürdüm olsa kanadım

Yolcu çoşar ayak çoşar yol çoşar (Şatıroğlu, 1974: 180)

Vatandaşın istenen şeyler ülke şartları da göz önünde bulundurulduğunda oldukça zor ve yıpratıcıdır. Âşık Veysel elbette halkın içinde bir âşık olarak bunu görmekte ve şiirine yansıtmaktadır. Onun şiirlerinde okuma, çalışkanlık, gelişme gibi konular kimi zaman endişe, bıkkınlık ve her şeye rağmen şükür duyguları eşliğinde işlenir:

Gam ile yoğrulmuş bu dertli beden
Yoksa tecelli mi bilmem ki neden
Vasiyetim size budur ölmeden
Oku, çalış, öğren ölene kadar

Veysel der tükenmez bu benim derdim
Katlandım cefaya şükrettim durdum
Yaşasın milletim, bayrağım yurdum
Dilerim Allaktan sonuna kadar (Şatıroğlu, 1974: 66)

Âşık Veysel'in konu başlığı ile ilgili şiirlerinde oldukça önemli gördüğü bir konuda halkı uyarmaya ve bilinçlendirmeye çalıştığı görülür. Bahsedilen şiirler, samimi bir aktarım işlevi görür. Âşık Veysel, köy ve enstitüleri dolaşarak, çevresini genişleterek edindiği güncel ülke meselelerini samimiyetle halka anlatan bir aracı konumundadır. Özellikle teknolojik gelişimin halkın çeşitli değerleriyle bir alakası olmadığını, aksine tüm değerlerin ülkenin faydasına hareket etmekle iç içe olduğunu göstermeye çalışır. Kendisi de son örnekte görüldüğü gibi tüm değerlerini kendi içinde birleştirmiş ve tek hedefe yöneltmiştir.

Finansal Çekilmeye ve Tasarrufa Teşvik

1940'lı yıllara gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu güç ekonomik koşullar ve tehditler devlet politikasında korunmaya ve tasarrufa yönelime neden olmuştur. Devletçiliğin de etkisinin arttığı bu dönemde serbest hareket zorlaşmış, gelir kullanım hakkına mümkün olduğunca kısıtlama getirilmeye çalışılmıştır. Bu yıllarda küçük büyük her türlü servet, sermaye, devlet eliyle yatırıma dönüştürülmek istenmektedir (Yeşilay, 2005: 122). 1939 yılında İsmet İnönü'nün kasım ayı TBMM açılış nutkunda tasarruf tedbirlerini açıkladığı konuşması aşağıdaki sözlerle başlamaktadır: *"İçinde bulunduğumuz fevkalade şartların iktisadi hayatımızın nizamını muhafaza etmek için ayrıca kanuni tedbirlere ihtiyaç göstermesi ihtimali vardır..."*⁶ (Şener, 2004: 76) bu sözler ağır vergiler içeren yeni düzenlemelerin ilk işaretidir. Bu durumda korku yönetimi de devreye girmiştir. İş Bankası, 1924 yılında yeni kurulan devletin yabancı bankaların olumsuz etkilerini engellemek amacıyla ulusal finansman kuruluşu olarak oluşturulmuştur (Yeşilay, 2005: 122). Çok uzun zaman da devlete ait bir kurum olarak davranış sergilemiştir. Bahsedilen dönemde verdiği mesajlar ile güncel devlet politikalarını yansıtmaktadır. Aşağıda 1 Temmuz 1940 Yeni Sabah Gazetesi'nden alıntılanan ilanda halkın tasarrufu, güvenliğiyle eş bir değer olarak gösterilmiştir. Bir kale gibi çizilen kumbara, aynı zamanda bir savaş sığınaktır:

⁶ Bilsay Kuruç'un "İktisat Politikasının Resmi Belgeleri"nden aktarılmıştır (Kuruç: 1963: 63).

EN SAĞLAM SİGİNAK

T. İŞ. BANKASI
1940 Küçük
Carî Hesaplar
İKRAMIYE PLANI

1940 İKRAMIYELERİ

1 adet 2000 İrakk	=	2000.—	Lira
3 > 1000 >	=	3000.—	>
6 > 500 >	=	2000.—	>
12 > 250 >	=	3000.—	>
40 > 100 >	=	4000.—	>
75 > 50 >	=	3750.—	>
210 > 25 >	=	5250.—	>

Kesideler: 1 Şubat, 1 Mayıs, 1 Ağustos, 1 İkinciteğin tarihlerinde yapılacaktır.

(URL-1)

27 Mart 1942'de Tan gazetesinde yayınlanan aşağıdaki ilanda sermaye birikimi, tarımın önemi, tasarruf ve milliyetçilik gibi konular bir bütün olarak ele alınmıştır:

**TOPRAK EKİLİR
MAHSUL VERİR
KUMBARA BESLENİR
SAADET VERİR**

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Küçük Tasarruf Hesapları 1942 İkramiye Planı
Kesideler: 2 Şubat, 4 Mayıs, 3 Ağustos, 2 İkinciteğin tarihlerinde yapılır.
1942 İkramiyeleri

1 adet 2000 İrakk	=	2000.—	Lira	40 adet 100 İrakk	=	4000.—	Lira
3 > 1000 >	=	3000.—	>	50 > 50 >	=	2500.—	>
6 > 500 >	=	1500.—	>	200 > 25 >	=	5000.—	>
12 > 250 >	=	1500.—	>	300 > 10 >	=	3000.—	>

(URL-1)

Âşık Veysel şiirinde İkinci Dünya Savaşı yılları, yine millî birlik beraberlik duygusu eşliğinde işlenmektedir. Âşık Veysel her zaman vatandaşı motive etmekten yanadır:

Irahat yok Londra'da Lozan'da
Avrupa Asiyeye hep kızıl kanda
Hamdolsun çok şükür şöyle zamanda
Her taraftan Türk'e rahat deniyor (Şatıroğlu, 1974: 88)

Aşağıda verilen örnekte ise yurttaşın seslenen Âşık Veysel çalışkanlık ve tasarrufu bir bütün olarak değerlendirmiştir:

Ya bir zanaatkar ya bir memur ol
Düşün her tarafı ehl-i zamir ol
Eline geçeni harcama bol bol
Beyhude sarfolan altın tunç olur

Hamal ise iskelede mağzada
Mebusvari palto alma avrada
Çiftçi isen çarık işler tarlada
Boyalı iskarpin çirkince olur (Şatıroğlu, 1974:78)

Mısralarda halkın içinden somut örneklerle Âşık Veysel vatandaşın gerçekliğiyle barışık olarak yaşamaya çağırılmaktadır. Bu konuda örneklerin samimiyeti, tamamen halkı hedef alan somut örnekler ile ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Âşık Veysel'in sanatının kaynağı halkın ruhu, sanat geleneği, halkın kaygı ve umutlarıdır. Onun bugüne kalmasını sağlayan güç ise Âşık Veysel'in tüm bunları bireysel sanat dehasından süzerek bize sunmasıdır. Bu bağlamda Âşık Veysel'in şiirinin karakteristik özelliği samimiyeti, doğallığı, gerçekliği, halkın özünden gelişidir. Bu çalışma, doğruluğu herkesçe hissedilip kabul edilen bu genel ifadeleri bilimsel bir zemine taşımaya amaçlamıştır. Çalışmanın iddiasına göre Âşık Veysel, dünden bugüne herkesin ruhuna hitap eden bireysel temalarının yanı sıra yaşadığı dönemin aynasıdır. Bu doğrultuda Âşık Veysel şiirinde yer alan öğreti, eleştiri ve tüm bunların sonucu olan umut ve endişelerin dönem olayları ve politikalarıyla karşılaştırılması sağlanmıştır.

Şiirinde sık sık yurttaşın hitap eden şairin hedef kitlesi, büyük ölçüde vatandaşdır. 1930-1950 yılları arasındaki dönemin Âşık Veysel şiirlerinde büyük ölçüde halkı boş durmamaya, ne olursa olsun sürekli çalışmaya, vatani için yararlı olmaya teşvike odaklanmıştır. Bu teşvik özellikle sanayi ve tarım üzerinde somutlaşır. Toprağı boş koymayıp bir şeyler ekmek ve fabrika kurmak Âşık Veysel şiirinde dikkat çeken iki önemli konudur. Âşık Veysel'in dikkatle üzerinde durduğu diğer bir konu ise dünyadaki bilimsel gelişime çektiği dikkattir. Âşık Veysel özellikle bilimsel ve teknolojik gelişmeleri halkın hedefi hâline getirmeyi arzulamaktadır. Bu bağlamda cahil

kalmamaya ve özellikle mektep açmanın önemine dikkat çekmiştir. Âşık Veysel, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında etkili olan yurttaşa yönelik tasarruf teşvikini de benimsemiş, halkı tüketmemeye, gereksiz harcamalardan kaçınmaya çağırmıştır. İlgi çeken bir diğer nokta, tüm bu konuların kuru bir dille değil; halkın gözüyle, halkın ilgisini çekebilecek somutlamalarla verilmesidir. Aynı doğrultuda Âşık Veysel söz konusu kavramları millî birlik beraberlik duygusu, dinî ve ahlaki hassasiyetler ile birleştirerek şiirindeki lirik etkiyi artırmış ve şiirinin daha geniş bir kitleyi etkileyebilmesini sağlamıştır. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere çalışmada yer alan konuların Âşık Veysel tarafından bireysel bir dert değil; bütün bir vatan meselesi olarak değerlendirildiği açıktır. Âşık Veysel, sorumluluk bilinci çok yüksek olan ve en büyük arzusu vatana hizmet olan bir halk şairidir. Bu çalışma “Yurttaş Âşık Veysel’i” tanıma yolunda atılan adımlardan biri olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Dewey, J. (1939). *Türkiye maarifi hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Durmaz, U. (2004). Bir mekânın anatomisi: halk edebiyatı ürünlerinin yaratma ve icra ortamı olarak kahvehaneler. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 4, 110-129.
- Eğilmez, M. (2020). *Değişim sürecinde Türkiye*. 20. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kayıran, M. - Saygın, S. (2019). İzmir İktisad Kongresi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 2(5), 27-70.
- Kılınçkaya, D. (2012). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın toplumsal tabanı ve Cumhuriyet Halk Partisi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 3-18.
- Öztürk, Serdar. (2006). Cumhuriyetin ilk yıllarında halk kitaplarını modernleştirme çabaları. *Kebikeç*, 21, 47-72.
- Özveren, A. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'ndan cumhuriyete eğitim sistemimize tarihin penceresinden bir bakış. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), 225-236.
- Sağol, G. (1999). Osmanlı döneminde dilde sadeleşme. *Osmanlı-Kültür ve Sanat*, (ed.: Güler Eren), 504-517, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 21, 47-72.
- Satıroğlu, V. (1974). *Dostlar beni hatırlasın-bütün şiirleri*. (ed.: Ümit Yaşar Oğuzcan), 4. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şener, S. (2004). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de tarım politikası arayışları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(7), 73-92.
- Tunç, A. Z. (2009). Köy enstitülerinde sanat eğitimi ve dönemin yöneticilerinin sanata yaklaşımları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 30-34.
- Yeşilay, R. B. (2005) Devletçiliğin Türkiye ekonomisindeki izdüşümleri. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19 (1), 117-132.

Özer, S. (2012). İkinci Dünya Savaşı yıllarında ekim seferberliği. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 31-50.

Arşiv Belgeleri

URL-1: İstanbul Üniversitesi gazete arşivi.
<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/index.php#gazete>. (Erişim: 02.07.2023)

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Author's Note: Söz konusu makale "2023 Kapadokya Üniversitesi Aşık Sanatı Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir./ This article is an expanded version of the paper presented at the "2023 Cappadocia University Minstrel Art Symposium".

Katkı Oranı Beyanı / Author Contributions: Yazarların makaleye katkısı eşit oranlıdır./Authors contributed equally to the article.